

Türkiye Sadece Çapsız İnsanların Ülkesi Değil...

28 ARALIK 2016

Kimya Mühendisi, Siyaset Kuramcısı, Türk Siyasi Tarihi Doktoru, öykü yazarı, editör, genel yayın yönetmeni, yayın danışmanı, yayıncı, müzisyen, eğitmen, romancı, deneme yazarı, Kadıköy'lü, Moda'lı, Baba...liste uzayıp gidiyor.

Birçok kişi gibi ben de Cem Akaş ile artık kült diyebileceğimiz “7” romanıyla tanıştım. Ekim ayında yeni romanı “Sincaplı Gece” çıkınca da röportaj yapmak şart oldu. (İflah olmaz bir Kadıköy'lü olarak, “Kadıköy Kafası”nın da bu seçimde etkili olmadığını söylersem yalan söylemiş olurum) Röportajda özellikle romanlarına, yazım tarzına girmemeye özen gösterdim çünkü siz de biraz araştırırsanız bu konularda kendisiyle yapılmış onlarca röportaj var ve tekrara düşmek hoş olmayacaktı. Cem Akaş'ın yazılarına ve daha önce yapılmış olan röportajlarına kişisel [web sitesinden](#) ulaşmak mümkün.

Cem Akaş, Türk romancılığına getirdiği yeni bir söylem ve biçimin, yukarıda yer alan kimliklerinin yanı sıra “e-kitap”, “telif”, “kitap çalmak”, “yazar-okuyucu” ilişkileri üzerine yazdıkları ve düşünceleri ile benim için her zaman takip edilesi ve kafa açmak için üzerinde düşünölesi oldu. Birçok kitabını kendi web sitesi üzerinden ücretsiz okumaya açmış bir yazardan bahsediyoruz.

Naçizane tavsiyem; sadece bu röportajı değil, yalnızca romanlarını da değil söyleşilerini ve yazılarını da mutlaka okuyun, çok şey kazanacaksınız...

Röportaj: Ulvi Yaman

Fotoğraflar: Esra Özdoğan

İstanbul, Aralık 2016

Ulvi: Kitaplarınız hakkında çok soru sorulmuş ve birçok röportaj var, o yüzden ben röportaja sizin diğer bir ilgi alanınız olan “yayıncılık” ve “editörlük”

konularıyla başlamak istiyorum. Bir kitap için editörün sınırları nerede başlıyor ve nerede bitiyor? Yazıya, dile, konu bütünlüğüne ne kadar müdahil olmalı?

Cem Akaş: Teknik olarak bakarsak, en basit editörlük çalışması aslında düzelti, yani sözcükler doğru yazılmış mı, noktalama işaretleri doğru kullanılmış mı buna bakmak. Bunun bir üst düzeyi “satır editörlüğü”, yani cümle kuruluşlarına, ifadeye bakmak. Bir üst düzeyde “metin editörlüğü” geliyor – metnin genel kuruluşuna, paragraflara ve aralarındaki bağlantılara, argümanın (kurgu olmayan bir metin söz konusuysa) doğru yapılıp yapılmadığına bakan bir çalışma. Son aşamada “geliştirici editörlük” var – özellikle kurgu metinlerde olay örgüsüne, karakterlere, diyaloglara, betimlemelere, ironi-metafor-alegori-simge gibi unsurların kullanımına bakan ve sorunlar varsa bunları saptayıp yazara kategorik öneriler sunan bir çalışma türü. “Kategorik”ten kastım şu: Editörler metinde bir sorun saptadığında, bunun çözümünü bulmakla yükümlü değiller, sadece ne tür bir çözüm gerektiğini söylemeliler. Çözümün kendisini bulmak yazarın işi, çünkü metin onun yaratıcılığının ürünü. Zaten editör çözümün kendisini bulup yazara kabul etmeye çalışırsa genelde ters tepiyor. Bunların dışında daha spesifik editörlük türleri de var – örneğin bilgi kontrolü editörlüğü. Metnin bir yerinde diyelim ki “*Cumhuriyet* gazetesinin 13 Kasım 1963 tarihli manşeti, ‘Demirel Köprüleri Yakıyor’ idi” deniyorsa, bilgi kontrolü yapan editör, o gazetenin o sayısını bulup manşeti kontrol etmekle yükümlü.

Ne var ki editörlük yalnızca teknik bir çalışma değil, bir insan ilişkisi çalışması. Bir metin üzerinde yazar ve editör olmak üzere iki (yayınevi yönetimini ve çevirmeni de sayarsak dört) otoritenin hak sahipliği iddialarının kesiştiği bir alan bu, dolayısıyla ilişkilerin nasıl kurulduğu, çalışmanın nasıl olacağını temelden belirliyor. Eğer yazar editörüne güveniyorsa ve saygı duyuyorsa, editörün kendisini ve metnini sevdiğini, onlar için en iyisini istediğini hissediyorsa kapsamlı bir editörlük çalışmasına hem hazır olur, hem de bunun için müteşekkir kalır. Buna karşılık yazar burnundan kıl aldırılmaz, editöre (ya da hiç kimseye) güvenmiyor olabilir – böyle durumlarda en temel dilbilgisi hatalarını bile düzeltemediğiniz olur.

Ulvi: Yıllardır hep tartışılır kitap pahalı mı? Eğer pahalı ise bu yazardan mı yayınevinden mi yoksa dağıtımcıdan mı kaynaklanıyor? Telif, çeviri ücreti, editörlük, tasarım, baskı, pazarlama giderleri, dağıtım, yayınevi karı, satış noktası karı zinciri olarak bakarsak kitap fiyatları olması gerektiği gibi mi?

Cem Akaş: Kitabın pahalılığına iki farklı açıdan bakabiliriz – maliyet ve eder. İlkinde bir kitabı üretmenin maliyetini hesaplırsınız, üstüne belirli bir kar yüzdesi (yüzde5-35 arası olur genelde) koyarsınız, etiket fiyatı ortaya çıkar. Bu seçenekte Türkiye’de kitapların genelde pahalı olmasının nedeni kağıdın ithal olması yani Euro üzerinden satın alınması, baskı adetlerinin düşük olması dolayısıyla da birim fiyatın yüksek olması. Bin adet bastığınız bir kitabın etiket fiyatı yüksek olur, aynı kitabı 20 bin basarsanız etiket fiyatı yarısına bile inebilir. Neden kitapların baskı adedi yüksek değil? Çünkü az okuyoruz. (Bir parantez: Yayıncılar Birliği mesela böyle düşünmüyor, Türkiye’de

nerede Fransa'da okunduğu kadar kitap okunduğunu iddia ediyor; bu tabii ki doğru değil. Türkiye'de hangi kitabın kaç adet satıldığını, nerede satıldığını, hangi zaman zarfında satıldığını ölçemiyoruz, Amerika'daki Nielsen Bookscan'e benzer bir ölçüm sistemi henüz yok (ama sanırım yakında olacak); biz yalnızca yayınevlerinin kaç adet bandrol satın aldığını ölçebiliyoruz, bu da kabul edersiniz ki gerçekte kaç adet kitap satıldığından çok farklı bir şey.) Neden az okuyoruz? Harcanabilir kişisel gelirimiz düşük; okumaya küçük yaştan itibaren teşvik düşük; çocuklara okul içinde ve dışında sunulan okuma seçenekleri yeterli değil; ilk ve orta eğitimde okumayı sevdirmeyi değil, bilgiyi ezberletmeyi hedefliyor edebiyat dersleri. Bunlar çok ciddi sorunlar, ama bununla bitmiyor. Kitapçılarımız genel itibarıyla kötü, aranan kitabı bulmak çok zor, yeni çıkan kitapların raf ömrü çok kısa; yayıncılar her başlığı az sattığı için çok sayıda başlık üretmeye gidiyor, dolayısıyla zaten az sayıda olan kitapçılara her hafta bir sürü yeni kitap yığıyor, daha onları doğru dürüst sergileyemeden peşinden öbür haftanın yeni kitapları geliyor. İç içe geçmiş çok sayıda sorun var yani, hepsini birden çözmek gerekiyor; sektör küçük olduğu için devlete kendini dinletmekte zorlanıyor; yine aynı küçüklükten ötürü yüksek nitelikli profesyoneller bu alana girmiyor.

İkinci açı "eder" açısı – "bu kitap okur gözünde kaç lira eder?" sorusunun yanıtına göre etiket fiyatının belirlendiği açı. Burada maliyet düşük olsa bile etiket fiyatı bunun iki-üç katı olabilir, çünkü okuru bu bedeli ödemeye hazır. Bunlar genel okur için pahalı olabilir, ama hedef kitle için doğru fiyatlandırılmıştır.

Olması gerektiği gibi mi? Yukarıdaki koşullar göz önünde bulundurulduğunda, evet, olması gerektiği gibi, yani böyle başa böyle tarak; yani etiket fiyatının belirlenmesindeki aşamalarda "aşırı kar hevesi"nden söz edilemez. Ama daha geniş bir bakışla, hayır, böyle olmamalı – daha çok kitap okunmalı, kitaba erişim daha kolay ve düzenli olmalı.

Ulvi: Biraz da "korsan" ve "copy-left" konuşalım mı? Nasıl bakıyorsunuz bu konulara? Dijitalleşen dünyada bir de kitapların gerek pdf gerekse epub vb.gibi formatlarla dolaşımı söz konusu. Elektronik okuyucular bir yandan geliyor. Ekrandan okuma alışkanlığı yerleşti mi yoksa sadece bilgisayarların, okuyucuların hafızalarında bir kenara atılmış koleksiyonlar olarak mı duruyor sizce

Cem Akaş: Ben bu konuda başını derde sokmuş biriyim açıkçası. Bence şu anda dünyada hakim olan ve yazarın ölümünden sonraki yetmiş yıl boyunca süren copyright düzeni yanlış, adaletsiz ve verimsiz. Benim önerim her kitabın, ilk yayımlanışından kısa bir süre sonra (ilk yayımlandığında 3 yıl + yayıncı değiştirme opsiyonuyla 2 yıl, toplam 5 yıl) copyright dışına çıkması, yani ücretsiz elektronik dosyasının internette erişime açılması ve isteyen her yayınevi tarafından yayımlanabilmesi. Ben bunu kendi kitaplarımda bizzat uyguluyorum bu arada – üzerinden belli bir süre geçtikten sonra kitaplarımı internet siteme pdf olarak yüklüyorum, isteyen bedelsiz olarak indiriyor. Bedava versiyonu orada dururken yine de insanlar basılı halini almayı sürdürüyor, dolayısıyla biri diğerini engellemiyor.

E-kitap konusu bir-iki kuşak sonra çok daha netleşecek bence – hem insanların ekranla karşılaşma yaşı ortalaması tüm dünyada çok daha düşmüş olacak, hem de e-kitap teknolojisi gelişecek. Basılı kitabın yok olacağını sanmıyorum – bugün hala hat sanatı yaşıyor, el yapımı kitaplar üretiliyor, yani matbaa öncesi formatlar yok olmuş değil. Aynı şey baskı kitaplar için de söz konusu olacak bence, ama baskı teknikleri ve bunların okuyucuya ulaştırılma biçimleri köklü değişiklikler geçirebilir.

Ulvi: Dijitalleşen bir dünyada başta sosyal medyada olmak üzere hayat çok hızlı akıyor, çok fazla uyarın var. Bu gerek okuma alışkanlıklarını gerekse yazma alışkanlıklarını değiştiriyor mu? Aslında sormak istediğim şey şu, dijitalleşme uzun okumaların önünü kesiyor mu ve bunla bağlantılı olarak sosyal medya alışkanlığı kitap okumanın önünde bir engel mi?

Cem Akaş: Dilin ve yazılı metnin evrimi olarak bakarsak, tarih içinde değişen koşulların değişen cümle yapıları ve metinsel özelliklere yol açtığını söylemek mümkün. Ama bunlar hep doğrusal ve tek yönde olmuyor, ayrıca her zaman çok da popüler istisnaları oluyor. Hayatın hızlanması yeni bir şey değil örneğin, 19. yüzyıldan beri hızlanıyor, ama bu demek değil ki cümleler ve romanlar hep kısaldı; hala Knausgaard'lar çıkıyor işte. Bence Eco'nun dediği hala geçerli – internet (ve sosyal medya) hala metin ağırlıklı, bütün o kedi köpek videolarına ve yemek fotoğraflarına rağmen; dolayısıyla hala bakmaya değil, okumaya prim veriyoruz. Radyo, sinema, televizyon devirlerinden geçtik, okumayı sürdürüyoruz. Beynimizin çalışma biçimiyle, dil üzerinden düşünce üretme sistemiyle ilgili olabilir bu. Bir metin ve onun videosu seçenekleri olduğunda ben metni seçiyorum hep – bir sayfaya bakıp neresini okuyacağını, neresinin önemsiz olduğunu anlamak için geçen süre, bir videoyu baştan sona izleyip, anlatılanları anlayıp sonra ayıklamak için geçen süreden çok daha kısa. Bir içeriği blok olarak zihnimize yükleme ve o anda bütün anlamlarını idrak etme teknolojisi geliştirilene kadar okuma (ve yazma) edimi üstünlüğünü sürdürür gibi geliyor bana.

Ulvi: Yine hep konuşulan bir konuyla devam edelim, tanınmış, bildik yazarların dışında özellikle gençlerin yayınevlerine ulaşamadığı, bu konuda da her sektörde olduğu gibi eş-dost ilişkilerinin önemli bir etken olduğu söylenir. Gerçekten böyle mi? Genç yazarlara ne önerirsiniz bu ağ içerisinde kendilerine bir yer bulabilmeleri için?

Cem Akaş: Ben 25 yıldır yayıncılık sektöründe çalışıyorum, Türkiye için konuşursak genç bir yazarın ilk kitabıyla bir yayınevinde muhatap bulma şansının Amerika, İngiltere, İspanya, Almanya, Fransa gibi ülkelerden çok daha yüksek olduğunu görüyorum. Üstelik aracısız olarak. Ulaştıktan sonra kitabını yayımlatmayı başarmak aynı derecede kolay olmayabilir, ama yine de Batı'dan daha kolay; oradaki problem de yayıncıların gençlere kapalı olması değil, maddi koşullarının hassas bir dengede olması yüzünden kolayca risk alamamaları. Dirençli olmak, hemen pes etmemek gerekiyor tabii, o kesin. Bir de büyük övgüler, başına basıp göklere çıkarmalar, şan şöhret beklememek en iyisi – yeni kuşakta sık gördüğüm beklentiler bunlar.

Ulvi: Gençlerden okuduğunuz, sizi heyecanlandıran yazarlar var mı son dönemde

Cem Akaş: Tabii. Selim Bektaş, İsmail Pelit, Erhan Memiş, Berkan Şimşek, Pınar Öğünç, Sema Kaygusuz, Aslı Tohumcu, Murat Uyurkulak, Ayhan Geçgin, Hüseyin Kıran, Yeşim Erdem, Kaya Genç, Melida Tüzünoğlu, Orçun Türkay gibi farklı gençlik düzeylerinde, birbirine benzemez isimler sayabilirim.

Ulvi: Yazmanın, daha doğrusu iyi yazmanın bir matematiği, belli kalıpları, bir formülü var mı? Yazarken yeni arayışlarda bulunmak bir risk taşıyor mu

Cem Akaş: Matematiği değilse de matematikleri var. Her kitap kendi içinde bir kuram getirir, kendi matematiğini kurar. Doğru kurulursa çalışır, kurulmazsa çalışmaz. Daha önce kurulmuş, iyi çalışan kuramları yeniden kullanmak da bir risk taşır aslında – tekrar bıktırabilir. Nitekim bunun çok örneğini görüyoruz – iyi satan kitapların hemen arkasından benzer metinler üretiliyor, genellikle ilkinin başarısını yakalayamıyorlar, giderek de daha az satıyorlar. Satış değil de yazınsal anlamda başarılı yenilikçi metinleri taklit etmek de o kadar kolay değil.

Ulvi: Daha önce yaptığınız röportajlardan birinde geçtiği ve ilgimi çektiği için soruyorum, “Ahlaklı Yazar” ne demek

Cem Akaş: Ahlaklı yazardan kastım, bir yazarın kendisine ve yazdığına dümdüz bakabilmesi, neyi kullandığını, neleri kendine alet ettiğini, neyi olduğundan iyi, neyi olmadığını kadar kötü gösterdiğini kendinden ve okurdan gizlememesi.

Ulvi: Aykırı mısınız? 😊 Gerek günlük yaşam pratiği, yaptığınız seçimler, yaşam tarzı olarak gerekse edebiyatta tabii ki...

Cem Akaş: Hiç değilim, rahatsız edici derecede normalim bence.

Ulvi: Siyaset Bilimi üzerine master yaptığınızı biliyoruz. Edebiyat ile Siyaset ilişkisinden biraz bahseder misiniz? Yazar politik midir? Ya da politikadan uzak durabilir mi?

Cem Akaş: Edebiyatın “angaje” olması gerekmez, yazarın politik bilinci olması da gerekmez; öte yandan her roman eninde sonunda politiktir; anlatmayı seçtiğiyle politiktir, anlatmadıklarıyla politiktir. Her roman, daha sonra yazarı ve dönemi aleyhine delil olarak kullanılabilir.

Ulvi: Politika demişken: Bugün geldiğimiz noktada OHAL, iç politika, dış politika, başkanlık vb. anlamında Türkiye'nin durumunu nasıl görüyorsunuz?

Cem Akaş: İrini içte bırakmak mı daha iyidir, patlatıp akıtmak mı? Ortalık pis, daha da kirlenecek; dünyada da benzer şeyler oluyor ve olacak, belki iki üç kuşak daha hayatından bezecek. Türkiye büyük sorunların, büyük çelişkilerin, büyük bastırılmışlıkların ülkesi. Burada yaşamak asla kolay olmayacak. Ama bu günler de geçecek, işlerin daha iyiye gittiği günlerimiz de olacak. Türkiye sadece çapsiz insanların ülkesi değil.

Ulvi: Müzik hala devam mı? Edebiyatla birlikte biraz daha arka planda sessiz sessiz yürüyor gibi, aynı şekilde mi devam edecek yoksa ön plana çıkacak mı?

Cem Akaş: Böyle iyi.

Ulvi: Biraz şiir konuşalım mı? Yine daha önceki röportajlarınızda okuduğum kadarıyla neden şiir yazmadığınızı anlatırken artık şiir de okumadığınızı söylüyorsunuz? Şiirden bu kadar uzak durmanızın sebeplerini merak ediyorum.

Cem Akaş: Olur öyle. Pırasa sevmemek gibi bir şey.

Ulvi: “Baba olmak” ve yaşlanmak yazım tarzınızı etkiliyor mu? Hayata bakışı, öncelikleri değiştirdiği kesin. Yazılara nasıl yansıyor?

Cem Akaş: Çok emin değilim. Bir yandan Can için, onun kuşağı için de bir şeyler yazma isteği veriyor – tabii sürekli büyüdüğü için yazılabilecek metinlerin türü de değişiyor. Diğer yazılarıma da herhalde yeni bir katman, bir farkındalık ve en nihayetinde trajedi tınıları katıyordu.

Ulvi: İflah olmaz bir Kadıköy ve Moda düşkünü olarak size de Kadıköy ve Moda’yı sormadan geçemeyeceğim. Sizin için ne anlama geliyor?

Cem Akaş: Karmaşık şeyler hissettiriyor bana. 30 yıldır Kadıköylüyüm; bana hep “şehirden uzak ama şehre yakın, nispeten medeni ama daha ziyade medeni olmanın paradisi bir yer” gibi göründü. 40-50 liraya kahvaltı veren kafelerin BİM’den alışveriş yaptığı, botunuzu tamir ettirecek doğru dürüst bir lostracı bulmakta zorlandığınız, şehrin son sahaflarının kapanmamakta direndiği, kedilerin ve Türk tipi hipster’ların koruma alanı addedilen bir yer Moda. “Kurtarılmış bölge” olduğunu düşünüyor insanlar; bence bunu kabul etmek, kurtaramamayı da kabul etmek demek.

